

Od Redakcji

From the Editor

Z radością i satysfakcją prezentujemy kolejny, 27. numer rocznika „Biblioteka”. Jesteśmy przekonani, że – podobnie jak i nas – zainteresują Państwa opublikowane w tym tomie artykuły i recenzje książek. Zgodnie z tradycją naszego rocznika dokładamy starań, by tematyka zamieszczanych na jego łamach materiałów była różnorodna.

W niniejszym numerze zapraszamy do lektury zarówno tekstów historycznych, związanych tematycznie z Poznaniem, dotyczących zbiorów bibliotecznych i bibliotek (polskich i skandynawskich), jak i prac odnoszących się do teorii bibliotekoznawstwa, prasoznawstwa, dokumentów biograficznych, omawiających bazy, repozytoria, wirtualne platformy czy też podsumowujących działalność instytucji (KDBASP) i realizację ogólnopolskich projektów (AFBN).

Godny polecenia jest – rozpoczynający dział artykułów naukowych w roczniku – tekst Petera Sjökvista z Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali pt. *On Literary Spoils of War in Private Libraries. The Case of Rålamb at Länna Gård*. Autor, korzystając z zachowanego do dzisiaj inwentarza powstałego w latach 90. XVII wieku, opisał zawartość i ewentualną aranżację prywatnej biblioteki Clasa Rålamba, jednego z najważniejszych mężów stanu XVII-wiecznej Szwecji. Do jego biblioteki trafiły łupy wojenne wywiezione z klasztorów i kościołów w Poznaniu podczas potopu szwedzkiego w latach 50. XVII wieku. Inwentarz sporządzono, zanim książki zostały przekazane do Biblioteki Uniwersyteckiej w Uppsali, gdzie znajdują się obecnie.

Równie interesujący jest artykuł Sławomira Sobczyka z Biblioteki Głównej Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie pt. *Duńska Biblioteka Królewska: wielowymiarowy pomost między przeszłością i nowoczesnością*. Autor przedstawia historię, zajmuje się architekturą, omawia księgozbiór oraz różnorodną działalność Biblioteki Królewskiej w Kopenhadze na podstawie danych, które pozyskał bezpośrednio podczas wizyty w tej instytucji.

Do tego samego nurtu historycznych artykułów naukowych należy tekst Elizy Pieciul-Karmińskiej (Wydział Neofilologii Uniwersytetu im. Adama

Mickiewicza w Poznaniu) i Renaty Wilgosiewicz-Skuteckiej (Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu) *Prywatna biblioteka braci Grimm i odnaleziony fragment księgozbioru w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu*, który – podobnie jak dwa następne – dotyczy poznańskiej księżnicy. Autorki skupiły się na odnalezionych w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu woluminach pochodzących z prywatnego księgozbioru braci Grimm, które od zakończenia II wojny światowej uchodziły za zaginione. Ich odkrycie, po pierwsze, może znacznie przyczynić się do rozwoju współczesnych badań grimmowskich, po drugie, daje nadzieję, że uda się odnaleźć także inne, uważane za zaginione, pozycje z biblioteki Jakuba i Wilhelma. Księgozbiór ten, zawierający rzadkie druki i unikatowe edycje, ma wartość nie tylko materialną i bibliofilską. Jest on niezwykle cenny przede wszystkim jako źródło wiedzy o metodzie pracy obu badaczy.

Agnieszka Rybarczyk z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, znawczyni i propagatorka dzieł liberackich, przenosi nas z kolei w świat nowej literatury. W bogato ilustrowanym artykule pt. *Zróznicowanie języka formy: wizualno-werbalny charakter kolekcji Liberatura ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu na podstawie wybranych przykładów* omawia utwory Anne Carson (*Nox*), Herty Müller (*Strażnik bierze swój grzebień*), Zenona Fajfera i Katarzyny Bazarnik (*Oka-leczenie*), Stéphane'a Mallarmégo (*Rzut kośćmi nigdy nie zniesie przypadku*) oraz Radosława Nowakowskiego (m.in. cykl *Nieopisanie świata*). Zwraca uwagę, że werbalność i wizualność tych dzieł przenikają się i nakładają na siebie, budując dodatkowe znaczenia i poszerzając możliwości interpretacyjne, a wielość przyjętych przez autorów rozwiązań zaskakuje. Ta formalna innowacyjność, dopasowana do treści, każdorazowo – zdaniem Autorki – wspiera sensy obecne w danym dziele, wpływa także na zmianę jego odbioru przez aktywizowanie procesu lektury.

Z historią Poznania i poznańskiej Biblioteki Uniwersyteckiej związane jest również kolejne studium. Artykuł *Sprawa dyscyplinarna woźnego Józefa Książkiewicza jako przyczynek do dziejów Biblioteki Uniwersytetu Poznańskiego w latach międzywojennych* autorstwa Szymona Baumana z Wydziału Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu dotyczy spraw personalnych. Daje wgląd w życie zawodowe woźnego Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Autor bada okoliczności, w jakich znalazł się Józef Książkiewicz, i przewinienia służbowe, którymi zajęła się Komisja Dyscyplinarna Uniwersytetu Poznańskiego w 1938 roku. Temat nie tylko dotyka zagadnień życia codziennego i relacji łączących funkcjonariuszy niższych Drugiej Rzeczypospolitej, ale także wskazuje na konflikty, jakie zrodziły się w ówczesnym czasie wśród pracowników Biblioteki Uniwersytetu Poznańskiego.

Odmiennej charakter ma tekst *L'histoire des bibliothèques et la recherche: quelques réflexions à partir de perspectives françaises* (*Badania nad historią*

bibliotek. Kilka refleksji z perspektywy francuskiej). Jean-Dominique Mellot, pracownik Biblioteki Narodowej Francji, uwzględniając francuski kontekst historiograficzny, rozważa kwestię rozwoju w dziedzinie nauki, jaką jest historia bibliotek. Wychodzi od momentu pojawienia się wspomnianej dziedziny pod koniec lat 80. XX wieku, kiedy to przez skupianie się na problematyce instytucjonalnej i kwestiach współczesnych przez długi czas pozostawała odizolowana i zmonopolizowana przez pracowników bibliotek, a kończy na pierwszej dekadzie XXI wieku, kiedy pod wpływem prac niedawno zmarłego historyka, Frédéric Barbiiera, stała się ona dziedziną ponadnarodową i multidyscyplinarną. Mellot snuje też rozważania na temat bibliotek, które wydają się zagrożone jako instytucje i jako miejsca, gdyż na początku XXI wieku uległy gruntownej transformacji z powodu zarówno cięć budżetowych, jak i rewolucji cyfrowej. Mimo ograniczeń pełnią one nadal istotną misję, umożliwiając np. równy dostęp do zasobów kultury i mediów, przyjmując w jednej przestrzeni kulturowej – coraz wygodniejszej i bardziej przyjaznej – zarówno czytelników, jak i gości, którzy uczą się w niej razem żyć.

W artykule biograficznym „*Nie wierzę w bajki!*”: *Henrietta Regina Davidson Avram (1919–2006)* Joanna Gajowiecka-Misztal z Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu przybliżyła postać twórczyni architektury formatu MARC, pierwszego formatu danych bibliograficznych odczytywanego przez maszyny i obecnie powszechnie używanego w bibliotekarstwie. Nie tylko przedstawia koleje jej życia i przebieg kariery zawodowej, ale też wpisuje je w przemiany polityczne (zimna wojna), społeczne (nowe miejsca pracy dla kobiet – programistka), gospodarcze (czas prosperity) i technologiczne (rozwój technologii komunikacyjno-informatycznych) zachodzące w powojennej Ameryce. To Avram stworzyła w Bibliotece Kongresu format MARC i aktywnie działała, by stał się on standardem najpierw w Stanach Zjednoczonych, a następnie na całym świecie. Przyspieszyło to – jak słusznie zauważa Autorka – automatyzację bibliotek i sprawiło, że bibliotekarze przestali być postrzegani jedynie jako „missionaries of book” i przeszli do świata informacji naukowej.

Wszystkich zainteresowanych historią prasy młodzieżowej zapraszamy do lektury artykułu z dziedziny prasoznawstwa pt. *Wróg zza Odry. Niemcy na łamach czasopisma „Płomyk” (1945–1949)* Marcina Zaborskiego. Autor, pracownik Uniwersytetu SWPS, analizuje zawartość czasopisma „Płomyk”, skupiając się na obrazie Niemiec i Niemców, ofiar i bohaterów II wojny, zagrożenia konfliktem zbrojnym. Pokazuje, w jaki sposób twórcy materiałów prasowych w drugiej połowie lat 40. ubiegłego wieku przedstawiali młodym Polakom wizerunek Niemców jako wrogów, w jakich kontekstach ich ukazywali i jakich używali narzędzi, by zwerbalizować przekaz.

Na uwagę zasługują również trzy teksty wygłoszone pierwotnie na Pierwszej Poznańskiej Konferencji Centrum Naukometrycznego Biblioteki Uni-

wersyteckiej w Poznaniu: Bibliometryczne Analizy Otwartej Nauki, zorganizowanej w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu 18–19 kwietnia 2023 roku. W pierwszym, zatytułowanym *Polskie czasopisma humanistyczne i teologiczne w bazie Scopus: w kierunku umiędzynarodowienia*, Aneta Drabek z Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, bada obecność wybranych polskich czasopism oraz ich indeksację w bazie Scopus, sprawdza ich umiędzynarodowienie, podaje liczbę zarejestrowanych periodyków, analizowanych pod kątem dyscyplin, modelu publikacji oraz typu instytucji wydawcy, odnotowuje także artykuły zamieszczone w tych czasopismach, zwracając uwagę na ich język i afiliację twórców. Z kolei tekst autorstwa Leszka Szafrąńskiego (Biblioteka Jagiellońska) i Marty Urbaniec (Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej) *Wykorzystanie wskaźników altmetrycznych w Repozytorium Otwartych Danych Badawczych Uczelni Krakowskich (międzyuczelnianiej platformie deponowania danych)* dotyczy repozytoriów i krakowskiego świata nauki. Autorzy, wykorzystując metodę analizy, zbadali repozytoria zarejestrowane w Ranking Web of Repositories i repozytoria wykorzystujące oprogramowanie Dataverse pod kątem wykorzystania w nich wskaźników altmetrycznych. Włodzimierz Lewoniewski z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu skupia się z kolei na zagadnieniach dotyczących Wikipedii. W pracy *The Most Cited Scientific Information Sources in Wikipedia Articles Across Various Languages* omawia kwestię źródeł wykorzystywanych w Wikipedii i ich wiarygodności, która przekłada się, jak wiemy, na rzetelność informacji.

Z tekstów na temat zasobów elektronicznych polecamy artykuł *Czy historycy śnią o cyfrowych rękopisach? Platforma Cyfrowa Biblioteki Kórnickiej w warsztacie badacza przeszłości* Magdaleny Biniaś-Szkopek i Aleksandry Losik-Sidorskiej. Autorki z Wydziału Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu prezentują zarówno samo narzędzie, jak i zbiory posiadowane na Platformie Cyfrowej Biblioteki Kórnickiej. Platforma działa od roku 2019, jest katalogiem OPAC, który umożliwia czytelnikom przeszukiwanie baz katalogowych i korzystanie z biblioteki cyfrowej, a także baz genealogicznych.

Warto zapoznać się również z tekstami opisującymi działalność instytucji i realizację projektów. Marek Górski z Politechniki Krakowskiej przedstawia genezę, okoliczności i historię powstania organizacji bibliotek akademickich – Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich (*Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Historia powstania na podstawie analizy dostępnych dokumentów oraz najważniejsze fakty w 25-leciu działalności*). Natomiast Lidia Derfert-Wolf, w latach 2001–2022 członkini zespołu realizującego projekt Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych, omawia początki tego projektu, jego cele, założenia, zespoły osób zaangażowanych, stany liczbowe danych, wskaźników i zarejestrowanych bibliotek, jak

również mocne i słabe strony AFBN – *Analiza Funkcjonowania Bibliotek Naukowych (AFBN) z perspektywy 20 lat doświadczeń*.

Niniejszy numer rocznika „Biblioteka” zamykają recenzje trzech publikacji zróżnicowanych tematycznie, wydanych w latach 2022–2023. Alina Kucharska, Piotr Nowak i Agnieszka Sadowska omawiają książki dotyczące ruchu wydawniczego i bibliotek w Poznaniu w okresie I wojny światowej (Artur Jazdon, *„W bezpiecznym żyjesz kraju”. Polskie książki, prasa i biblioteki Poznania lat Wielkiej Wojny*), cenzury w Polsce Ludowej (Kamila Budrowska, *Cenzura i okolice. Studia o cenzurze instytucjonalnej w Polsce w latach 1944–1990*) oraz przestrzeni komunikacyjnej we współczesnej bibliotece (*Przestrzeń komunikacyjna współczesnej biblioteki. Studia i szkice z teorii i praktyki*). Ostatnia z nich jest pracą zbiorową (red. naukowa Anita Has-Tokarz), tym bardziej więc pozycją różnorodną pod względem ujęcia tematu. Zachęcamy do zapoznania się z działem Recenzje.

Mamy nadzieję, że każdy, kto sięgnie po tegoroczny numer „Biblioteki”, znajdzie w nim coś dla siebie. Życzymy owocnej lektury i zapraszamy do współtworzenia naszego rocznika w przyszłości.

